

Innst. 96 S

(2015–2016)

**Innstilling til Stortinget
fra kommunal- og forvaltningskomiteen**

Meld. St. 5 (2015–2016)

**Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Sametingets
virksomhet 2014**

Árvalus 96 S

(2015–2016)

**Gielda- ja hálddašanlávdegotti
árvalus Stuorradiggái**

Dieđ. St. 5 (2015–2016)

**Gielda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Sámedikki 2014’
doaimma birra**

Innst. 96 S

(2015–2016)

Innstilling til Stortinget frå kommunal- og forvaltningskomiteen

Meld. St. 5 (2015–2016)

Innstilling frå kommunal- og forvaltningskomiteen om Sametingets virksomhet 2014

Til Stortinget

1. Samandrag

1.1 Innledning

Sametingets årsmelding for 2014 ble vedtatt av Sametingets plenum 5. mars 2015. I meldingen til Stortinget er noen saker i Sametingets årsmelding løftet fram og kommentert.

1.2 Regjeringens arbeid med samepolitiske spørsmål og oppfølgingen av Sametingets årsmelding

Det blir i meldingen til Stortinget vist til at man de siste årene har sett en utvikling med økende tilflytting fra små lokalsamfunn til byer og større tettsteder, samt nedgang i andelen ansatte i primærnæringene. For samisk kultur er denne utviklingen spesielt utfordrende, nettopp fordi språk og tradisjon er nært knyttet til samiske lokalsamfunn og primærnæringer.

Økt tilflytting av samer byr på nye utfordringer for bykommuner som får et større ansvar for å imøtekomme den samiske befolkningens behov. Sametinget har over flere år arbeidet målrettet med å inngå samarbeidsavtaler med regionale og statlige aktører samt bykommuner som Tromsø og Bodø.

1.2.1 Sametingets rolle, myndighet og utvalgte saksområder

Sametinget markerte 25-årsjubileum under Sametingets plenumsuke i oktober 2014. Siden etableringen i 1989 har det skjedd en betydelig utvikling

av rammevilkårene for Sametingets stilling og handlingsrom.

I 2014 fikk Sametinget tildelt 421,3 mill. kroner (inkl. Samefolkets fond) over fagdepartementenes budsjetter. Sametinget mottok også 5,7 mill. kroner fra Riksantikvaren, 158 908 kroner fra Troms fylkeskommune og 363 947 kroner fra Nordland fylkeskommune. Totalt forvaltet Sametinget 427,8 mill. kroner i 2014.

Det blir i meldingen til Stortinget gitt omtaler av Sametingets bruk av tildelte budsjettmidler i 2014 på utvalgte områder.

Det vises i meldingen til Stortinget til at Sametinget har en bred oppgaveportefølje, og virksomheten ved Sametinget har fellestrekk med arbeidet til både storting, regjering, departement og direktorat. Sametingets plenum satte av totalt 135,7 mill. kroner til drift av Sametinget i 2014.

Sametinget hadde i sitt regnskap for 2013 en negativ balanse på 6,97 mill. kroner. I Sametingets reviderte budsjett for 2014 ble det foretatt en inndekning av den negative balansen.

Sametinget har i samtaler med Kommunal- og moderniseringsdepartementet vist til at dagens budsjettordning, med tildelinger over flere departementers budsjetter, oppleves som både byråkratiske og politisk utfordrende. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, i samarbeid med berørte departementer og Sametinget, skal vurdere fordeler og ulemper ved å samle de fleste av eller alle bevilgningene til Sametinget på ett budsjettkapittel og én budsjettpost. Kommunal- og moderniseringsdepartementet tar sikte på å ferdigstille dette arbeidet i løpet av 2015.

Regjeringen viderefører forhandlingene med Sverige og Finland om en felles nordisk samekonvensjon. Det er i konsultasjoner oppnådd enighet med Sametinget om et mandat for forhandlingene.

Sametingets internasjonale arbeid var i 2014 konsentrert om prosessen fram mot FNs verdenskonferanse for urfolk, som ble avholdt 22. og 23. september 2014 i New York. I sluttdokumentet, som ble enstemmig vedtatt, bekreftet medlemsstatene sin støtte til FNs urfolkserklæring fra 2007 og forpliktet seg til ulike tiltak for å iverksette den. Da urfolkserklæringen ble vedtatt, la Norge til grunn at erklæringen var i tråd med allerede gjeldende politikk. De politiske forpliktelsene i sluttdokumentet fra urfolkskonferansen anses for Norges del ikke å gå lenger enn FNs urfolkserklæring. Sametinget har signalisert ønske om en oppfølging av sluttdokumentet på nasjonalt nivå. Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Utenriksdepartementet avventer en skriftlig vurdering fra Sametinget av hvilke utfordringer de mener gjenstår i den nasjonale gjennomføringen av målsettingene i FNs urfolkserklæring, og hvilke bestemmelser disse utfordringene knytter seg til.

1.2.2 Samiske språk

Det vises i meldingen til Stortinget til at de samiske språkene er viktige kulturbærere og sørger for videreføring av samiske verdier og kunnskap mellom generasjoner. Språkene er små og sårbare, særlig sør- og lulesamisk. Regjeringen er opptatt av å føre en politikk som sikrer de samiske språkenes framtid i Norge.

Det fremgår av meldingen at de samiske språkene blir ivaretatt gjennom internasjonale konvensjoner og nasjonale rettsregler. Flere offentlige virksomheter jobber aktivt med samiske språk, og de er mer synlig enn noen gang. Situasjonen for de samiske språkene er likevel alvorlig. Av de samiske språkene som er og har vært i bruk i Norge, har UNESCO i sin «røde liste» klassifisert østsamisk, pitesamisk og umesamisk som utdødde, lulesamisk og sørsamisk som alvorlig truede språk, mens nordsamisk er klassifisert som truet.

Sametingets to hovedmålsettinger for språkarbeidet er å øke bruken av samiske språk og øke antallet samiske språkbrukere. Totalt fordelte Sametinget 75,8 mill. kroner til ulike språktiltak i 2014. Av dette satte Sametinget av 68,2 mill. kroner til ulike tiltak som kan stimulere til økt bruk av samiske språk, hvorav 44,9 mill. kroner ble fordelt som tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Sametinget er opptatt av å sikre gode rammevilkår for de samiske språksentrene. I 2014 tildelte Sametinget 13,9 mill. kroner i 2014 i tilskudd til språksentrene.

Sametingets egen søkerbaserte tilskuddspost Samiske språkprosjekter, hadde i 2014 en ramme på 7,6 mill. kroner.

Sámi Giellagáldu – Nordisk samisk fag- og ressurscenter er et felles nordisk språkorgan med fokus på språkrøkt, språkutvikling og terminologiutvikling. Regjeringen sørget for å sikre den norske delen av finansieringen av senteret ved å øke Sametingets budsjett med 2 mill. kroner i statsbudsjettet for 2015. I tillegg finansieres senteret med Interreg-midler.

Sametinget har en svært sentral rolle i arbeidet med samiske språk. Samtidig har norske myndigheter et overordnet ansvar. Det vil alltid være et statlig ansvar å sørge for at samiske språk vernes og videreutvikles.

Regjeringen satte 19. september 2014 ned et utvalg som skal se på lovverk, tiltak og ordninger for de samiske språkene i Norge. Mandatet slår fast at utvalget blant annet skal vurdere dagens ordning med et forvaltningsområde for samisk språk, prosedyrer for innlemmelse, og om det bør innføres et mer fleksibelt regelverk. Aktuelle løsninger skal vurderes i lys av arbeidet med kommunereformen. Utvalget skal levere en delrapport om struktur og kommunenes forpliktelser knyttet til samelovens språkregler i februar 2016. Den endelige rapporten vil bli lagt fram i august 2016.

Handlingsplan for samiske språk har satt fokus på de samiske språkene på ulike samfunnsområder, særlig innenfor opplæring og utdanning, offentlig tjeneste- og omsorgsyting og bruk og synliggjøring av samiske språk i offentlig sammenheng. Handlingsplanens virketid er forlenget til ut 2016, og det vil bli laget en sluttrapport ved periodens utløp.

Sametinget har reist spørsmål om tidsperspektivet i arbeidet med å innføre samiske tegn i offentlig forvaltning. Det er behov for ulike IKT-standarder. Et av de viktigste grepene som har blitt tatt for å sikre felles standarder i offentlig sektor er forskriften om IT-standarder i forvaltningen. En konsekvens er at andelen fagsystemer som støtter samiske tegn vil øke på sikt.

1.2.3 Samisk kultur og kulturminner

Det vises i meldingen til Stortinget at Sametinget er en viktig premissgiver for utviklingen av samisk kultur. Samtidig har også nasjonale, regionale og lokale myndigheter et ansvar for å gi samisk kultur gode utviklingsmuligheter.

Kulturdepartementets midler til samiske kulturformål blir i hovedsak bevilget over statsbudsjettets kap. 320 Allmenne kulturformål, post 53 Sametinget. I 2014 utgjorde tildelingen over budsjettposten 77,2 mill. kroner. Sametinget disponerer bevilgningen etter egne prioriteringer.

Sametingets årsmelding 2014 viser at Sametinget prioriterer kulturformål høyt. I 2014 tildelte Sametinget 104,1 mill. kroner til ulike kulturformål. Ved fordeling av overskuddet til Norsk Tipping AS for 2013

mottok Sametinget i 2014 750 000 kroner til tiltak for å opprettholde og videreutvikle særegne samiske idrettsaktiviteter. Sametinget tildelte 2,7 mill. kroner i tilskudd til tiltak som stimulerer til økt mangfold av idrettsaktiviteter. For Sametinget er det viktig å sikre den samiske befolkningen tilgang til et større mangfold av samiske medier som synliggjør samisk språk, kultur og samfunnsliv. I 2014 satte Sametinget av 3,8 mill. kroner til formålet. I tillegg til avsetningen til kulturformål ble det satt av 8,7 mill. kroner til bibliotekformål/samiske bokbusser.

Stortinget vedtok i 2014 å bevilge midler til oppstart av nytt, redusert forprosjekt for Saemien Sijte i statsbudsjettet for 2015 under kap. 2445 post 31. Kulturdepartementet har i 2015 gitt Statsbygg i oppdrag å utarbeide forprosjekt.

Det vises i meldingen til at samiske kulturminner er viktige kilder til kunnskap om samisk forhistorie og historie både for det samiske samfunnet og for samfunnet generelt.

Sametinget har forvaltningsansvar for samiske kulturminner og fikk i 2014 tildelt 3,3 mill. kroner til samisk kulturminnevernarbeid over Miljøverndepartementets budsjett.

Riksantikvaren har igangsatt et prosjekt med identifisering og registrering av alle automatisk fredete samiske bygninger. Målsettingen er at arbeidet skal være slutført innen 2017. Sametinget er prosjektleder for bygningsregistreringen og fikk i 2014 tildelt 4 mill. kroner til formålet. I 2014 mottok Sametinget 2 mill. kroner til vern og sikring av fredete og verneverdige kulturminner og kulturmiljøer. I tillegg mottok Sametinget 250 000 kroner til verdiskapingsprosjektet Krigsminner i Nord-Salten og 820 000 kroner til bevaringsprogram for utvalgte arkeologiske kulturminner og kulturmiljøer.

Det er anerkjent at den flytende 100-årsgrensen for automatisk fredning av samiske kulturminner kan bli en utfordring i nær framtid. Det er derfor tatt initiativ til, i samarbeid med Sametinget, å se nærmere på et behov for lovendringer i dagens forvaltning.

Pilotprosjektet Árbodiehtu (som på nordsamisk betyr tradisjonell kunnskap) ble etablert ved Samisk høyskole fra 2008 og er forlenget ut 2016. Prosjektet har som mål å innhente, dokumentere, systematisere og formidle samisk tradisjonell kunnskap i Norge, særlig når det gjelder naturforståelse og naturbruk. Prosjektet finansieres av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Sametinget i fellesskap.

Sámi allaskuvla/Samisk høyskole har opprettet studiet Árbodiehtu/Tradisjonell kunnskap. Sametinget har opprettet en tilskuddsordning for tradisjonell kunnskap og samisk utmarksbruk i grunnskolen.

1.2.4 Næringsutvikling, miljø og areal

Det vises i meldingen til Stortinget til at regjeringen er opptatt av å føre en politikk som legger til rette for verdiskaping og sysselsetting i alle deler av norsk økonomi.

Gjennom sine virkemiddelordninger bidrar Sametinget til vekst og utvikling, blant annet innen primærnæringene, kulturnæringene og samisk reiseliv. I 2014 tildelte Sametinget totalt 34,2 mill. kroner til ulike næringsformål.

Analysen utført av Telemarksforskning på oppdrag fra Sametinget viser at antallet ansatte i primærnæringene, industrien og tekniske tjenester i Norge har sunket med 17 prosent siden år 2000. Marine næringer, reindrift og jordbruk er viktige kulturbærere og utgjør en sentral del av næringslivet i samiske områder. Sametinget er derfor spesielt bekymret for nedgangen innenfor primærnæringene. I 2014 tildelte Sametinget 10,8 mill. kroner til tiltak som bidrar til å bevare og utvikle primærnæringene.

De samiske kulturnæringene har, etter Sametingets vurdering, potensial for å bli en av de viktigste næringsveiene i fremtiden. Sametinget har derfor i 2014 satset spesielt på kompetanseheving, nettverksbygging og lønnsomhet i utviklingen av kulturnæringer. Et eget bedriftsutviklingsprogram for kulturnæringsbransjen er også blitt igangsatt. I 2014 tildelte Sametinget 14,4 mill. kroner til ulike tiltak som kan stimulere til flere samiske kunst- og kulturbaserte arbeidsplasser.

I 2014 tildelte Sametinget 4,3 mill. kroner til ulike regionale utviklingstiltak.

Sametinget er gitt myndighet til å fremme innsigelser i planforslag som er av vesentlig betydning for samisk kultur eller næringsutøvelse. I meldingen omtales flere planer der Sametinget har fremmet innsigelser.

Mineralnæringen er et viktig satsingsområde for regjeringen. Samtidig er det i Sundvolden-erklæringen gjort klart at regjeringen vil ta vare på samisk kultur og de tradisjonelle samiske næringene. Det går frem av meldingen at det derfor vil være behov for dialog med samiske interesser og Sametinget ved mineralvirksomhet i samiske områder.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet godkjente i mars 2014 reguleringsplan for Nussir og Ulveryggen i Kvalsund kommune i Finnmark. Departementet legger til grunn at gruveselskapet i samråd med reindriftnæringen kommer fram til avbøtende tiltak som legger grunnlaget for en videreføring av reindriften i området. Dette må skje før tiltaket iverksettes. Sametinget og Miljødirektoratet har påbegynt konsultasjoner om søknaden fra Nussir ASA om tillatelse til å deponere avgangsmasse fra kobbergruven i sjøen.

I FN's menneskerettighetsråds Universal Periodic Review of Norway i 2013 fikk Norge anbefalingen:

«Sustain its dialogue with indigenous groups affected by the intensified state's mining activities in the North and to reach an agreement that is acceptable for both sides».

Norge har gjennom Norges geologiske undersøkelse (NGU) siden 2011 gjennomført omfattende geofysisk kartlegging fra fly og helikopter i Nord-Norge. NGU har hatt dialog med berørte samiske interesser for å sikre at kartleggingen gjennomføres på en slik måte at den ikke medfører ulemper for rein-driften.

Sametinget skriver i sin årsmelding at Sametinget i 2014 gjennom egne vedtak har bedt regjeringen raskt å ta initiativ til konsultasjoner med sikte på endringer av mineralloven. En eventuell endring av mineralloven vil bli vurdert i forbindelse med oppfølgingen av NOU 2007:13 Den nye sameretten.

I forbindelse med melding til Stortinget om evaluering av forvaltningen av kongekrabbe, bemerker Sametinget at det ble avholdt flere konsultasjoner på både politisk og administrativt nivå og at konsultasjonene ikke førte til enighet om alle tiltak i meldingen. Nærings- og fiskeridepartementet gjør oppmerksom på at konsultasjonene fortsatte i 2015, og det ble oppnådd enighet om de fleste tiltakene i meldingen. På noen viktige punkter ble det likevel ikke oppnådd enighet.

Sametinget bemerker også i sin årsrapport at de ønsket å konsultere om endringene i deltakerloven, uten å nå frem med det. Departementet mente det ikke var plikt til å konsultere i denne saken etter konsultasjonsavtalen.

Etter initiativ fra Norge ble det i 2012 igangsatt forhandlinger for å få på plass en ny avtale med Finland om fisket i Tanaelva. En ny avtale kan tidligst være på plass i 2017.

Det vises i meldingen at regjeringen vil sikre levedyktige bestander av de store rovviltartene i henholdt til rovdyrforliket og redusere konfliktnivået. Det søkes derfor etter en bredest mulig aksept for forvaltningen av rovvilt. Se nærmere omtale i meldingen.

Landbruks- og matdepartementet er i gang med å utarbeide en ny melding til Stortinget om reindriftspolitikken. Meldingen vil være næringsrettet. Det tas sikte på å fremme meldingen til Stortinget ved årsskiftet 2016/2017.

Landbruks- og matdepartementet fikk i august 2015 presentert reintallene for Finnmark. Reintallet er i hovedsak redusert til fastsatt nivå.

Etter departementets syn er det avgjørende for reindriften framtid at reintallene holdes på et stabilt bærekraftig nivå. Det er gitt en nærmere redegjørelse

for reintallsprosessen i Prop. 68 S (2014–2015) om reindriftsavtalen 2015–2016.

I mars 2014 overleverte en arbeidsgruppe om norsk-svensk reinbeitekonvensjon sin rapport til Norges landbruks- og matminister og Sveriges landsbygdsminister. Landbruks- og matdepartementet har nå løpende kontakt med svenske myndigheter med sikte på å få ratifisert og satt i kraft en ny konvensjon.

Regjeringen har i revidert statsbudsjett for 2015 satt av 1 mill. kroner i tilskuddsmidler til institusjoner og organisasjoner som skal styrke dialogen og bistå samiske interesser i saker om utnyttelse av naturressurser og andre inngrep i tradisjonelle samiske områder. Det vil være opp til Sametinget å fordele midlene.

1.2.5 Tjenester til borgerne

Det vises i meldingen til Stortinget til at regjeringen er opptatt av å sikre et likeverdig tjenestetilbud for hele befolkningen, uavhengig av geografisk, språklig og kulturell bakgrunn.

Sametinget er en sentral dialogpartner for de statlige, regionale og lokale myndighetene som har ansvar for tjenesteutøvelsen overfor den samiske befolkningen.

Målsettingen for Sametingets helse- og sosialpolitikk er å sikre at også den samiske befolkningen får et tjenestetilbud som er tilpasset deres behov og rettigheter.

Sametinget fikk i 2014 tildelt 5,4 mill. kroner over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Deler av denne tildelingen brukte Sametinget til å dekke administrative utgifter ved Sametingets seksjon for helse og sosial. Sametinget tildelte også 2,8 mill. kroner til i alt 19 helse- og sosialprosjekter. De fleste prosjektene hadde, i tråd med Sametingets hovedmålsetting for helse- og sosialpolitikken, som mål å fremme kunnskap om samiske språk og kultur i eksisterende helse- og sosialtilbud. I tillegg fikk Várdobáiki samiske senter tildelt midler til et brukerrettet tiltak for samiske eldre. Samisk legeförening fikk også tildelt midler til blant annet informasjonsvirksomhet og rekruttering av samiskspråklig helsepersonell.

Det er foretatt endringer i prinsippene for endring av styrerepresentanter til regionale helseforetak og helseforetak. Det vises i meldingen til at prinsipielt vil Sametingets årlige konsultasjon med Helse- og omsorgsdepartementet om innspill til Oppdragsdokumentet være en viktigere arena for å bidra til å sikre kvalitet på samiske helsetjenester, framfor styrerepresentasjon.

Tolkeutvalget overleverte 24. september 2014 NOU 2014:8 Tolking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd til Barne-, likestillings- og inkluderingsministeren. Regjeringen vil følge opp

flere av de foreslåtte tiltakene i utredningen. Et av medlemmene i utvalget ble utnevnt etter forslag fra Sametinget, og Sametinget har også gitt innspill til utredningen i høringsrunden.

Det vises i meldingen til at et godt tilrettelagt opplæringstilbud for samiske elever er avgjørende for samiske språks framtid.

Sametingets myndighet på opplæringsområdet framkommer først og fremst av opplæringsloven § 6-4. Sametinget har blant annet ansvar for utarbeiding av læreplaner for opplæring i samiske språk i grunnskolen og i den videregående opplæringen.

Regjeringen merker seg i meldingen at Sametingets hovedmål for oppvekst- og utdanningspolitikken er at den samiske befolkningen får kunnskap, kompetanse og ferdigheter som kreves for å delta aktivt i det samiske, nasjonale og internasjonale samfunnet. Sametinget ble i 2014 tildelt 39 mill. kroner i tilskudd til samisk i grunnopplæringen og 15,1 mill. kroner i tilskudd til barnehagetilbud over Kunnskapsdepartementets budsjett.

Djupedalutvalget overleverte Kunnskapsdepartementet NOU 2015:2 Å høre til i mars 2015. Utredningen inneholder flere forslag til tiltak for å skape et godt psykososialt skolemiljø for elevene, og motvirke og håndtere mobbing i skolen. Noen av forslagene omhandler spesifikt samiske forhold og tiltak som involverer Sametinget.

NOU 2015:8 Fremtidens skole, utredning fra Ludvigsen-utvalget, er sendt på høring med høringsfrist 15. oktober 2015. Når høringen er avsluttet, vil Kunnskapsdepartementet gå grundig gjennom høringsuttalelsene og vurdere forslagene i NOUen.

Kunnskapsdepartementet er kjent med Sametingets ønsker knyttet til endringer i opplæringsloven og friskoleloven. De forespurte endringene er omfattende og i stor grad budsjettavhengige. Når det gjelder opplæring i og på samisk mv. i godkjente friskoler, omtales dette særskilt i Prop. 84 L (2014–2015), punkt 8.4.2.

1.2.6 Kommunereformen og hensynet til samiske interesser

Det vises i meldingen til Stortinget til at det er viktig at samiske språkbrukere ikke skal komme dårligere ut som følge av endringer i kommuneinndelingen. Sametinget har fått tildelt 600 000 kroner for å bistå kommuner i og utenfor samisk forvaltningsområde i kommunereformen.

Regjeringen har i samråd med Sametinget satt ned et utvalg som skal se på lovverk, tiltak og ordninger for de samiske språkene i Norge. Aktuelle tiltak skal vurderes i lys av arbeidet med kommunereformen. Regjeringen vil ta stilling til spørsmål som gjelder regelverk og forvaltningsområdet for samisk

språk etter at utvalget har lagt frem sin utredning. Det vil bli konsultert med Sametinget.

Arbeidet i språkutvalget skjer samtidig med regjeringens arbeid med kommunereformen. Departementet har derfor også utarbeidet et forslag til midlertidige løsninger for hvordan nye storkommuner, bestående av kommuner både fra forvaltningsområdet for samisk språk og kommuner utenfor, skal praktisere bestemmelsene som gjelder for forvaltningsområdet. Forslaget ligger i hovedsak innenfor gjeldende rett, og innebærer at det i en periode vil kunne gjelde ulike bestemmelser for den tidligere forvaltningskommunen og de øvrige delene av den nye storkommunen. Departementet har startet konsultasjoner med Sametinget om forslaget.

Regjeringen er opptatt av å legge til rette for gode kommunale prosesser, slik at samene blir involvert og får en reell mulighet til å påvirke beslutningene i kommunene. Som en del av oppfølgingen av utredningen fra Samerettsutvalget i NOU 2007:13, vurderer nå departementet hvordan samiske interesser best kan ivaretas i kommunene. Arbeidet skjer i samarbeid med Sametinget og KS. Det ses blant annet på hvordan konsultasjoner kan gjennomføres på kommunalt nivå, og i hvilken grad eksisterende ordninger ivaretar samenes rett til å påvirke beslutningsprosesser, for eksempel plan- og bygningslovens krav til medvirkning og Sametingets innsigelsesmyndighet etter loven.

1.2.7 Konsultasjoner

Kommunal- og moderniseringsdepartementet deler Sametingets syn om at gjennomføringen av konsultasjonsprosedyrene har styrket samspillet og samarbeidet mellom statlige myndigheter og Sametinget.

Regjeringen har i sin politiske plattform «Sundvolden-erklæringen» slått fast at konsultasjonsordningen med Sametinget står fast. Hovedinntrykket er at konsultasjonene går stadig bedre.

Myndighetene har plikt til å konsultere Sametinget når det overveies å innføre lovgivning eller administrative tiltak som vil kunne påvirke samiske interesser direkte. Myndighetene legger stor vekt på Sametingets vurdering av om saker vil kunne påvirke samene og samiske interesser direkte, slik at det oppstår konsultasjonsplikt.

Sametinget definerer arbeidsområdet sitt selv, og kan ta opp saker med statlige myndigheter på eget initiativ. Dersom myndighetene av ulike grunner ikke vil gå videre med Sametingets initiativ, følger det heller ingen plikt til å konsultere.

Det er viktig med god dialog med Sametinget også i saker hvor det ikke er konsultasjonsplikt. Flere departementer har etablert møtepunkter med Sametinget.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har god dialog med øvrige departementer om gjennomføringen av konsultasjonsprosedyrene.

Samerettsutvalget har i NOU 2007:13 foreslått nye konsultasjonsregler. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har nå startet konsultasjoner med Sametinget om de delene av utvalgets forslag som omhandler konsultasjonsregler.

Sametinget har tatt opp spørsmålet om det kan være mer åpenhet rundt konsultasjonene. Det er naturlig å drøfte nærmere spørsmålet om åpenhet i forbindelse med oppfølgingen av Samerettsutvalgets forslag om nye konsultasjonsregler.

I meldingens kapittel 2.7.2 gis en oversikt over pågående og gjennomførte konsultasjoner med Sametinget.

2. Merknader frå komiteen

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Jan Bøhler, Stine Renate Håheim, Stein Erik Lauvås, Helga Pedersen og Eirin Sund, frå Høgre, Frank J. Jenssen, Mudassar Kapur, Bjørn Lødemel og Ingjerd Schou, frå Framstegspartiet, Mazyar Keshvari og leiaren Helge André Njåstad, frå Kristeleg Folkeparti, Geir Sigbjørn Toskedal, frå Senterpartiet, Heidi Greni, frå Venstre, André N. Skjelstad, og frå Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen, viser til at Sametinget si årsmelding for 2014 vart vedteken av Sametinget i plenum 5. mars 2015. Dei totale rammene som Sametinget forvalta i 2014 var 427,8 mill. kroner.

Komiteen viser også til at Sametinget markerte 25-årsjubileet for Sametinget og 200-årsjubileet for Grunnlova i 2014.

Komiteen viser til at regjeringa vidarefører forhandlingane med Sverige og Finland om ein felles nordisk samekonvensjon. Det er gjennom konsultasjonar semje med Sametinget om eit mandat for forhandlingane.

Komiteen viser til at det i årsmeldinga frå Sametinget blir peika på at regjeringa er oppteken av å ta vare på samiske språk og at regjeringa i samråd med Sametinget har sett ned eit utval som skal sjå på lovverk, tiltak og ordningar for dei samiske språka i Noreg. Utvalet skal levere ein delrapport om struktur og kommunane sine plikter knytt til samelova sine språkreglar i februar 2016. Den endelige rapporten vil bli lagt fram i august 2016.

Komiteen viser også til at Sametinget har fått tildelt 600 000 kroner for å støtte kommunar i og utanfor samisk forvaltningsområde i kommunereforma, for at samiske språkbrukarar ikkje skal kome

dårlegare ut som følgje av endringar i kommuneinndelinga.

Komiteen viser til at Stortinget i 2014 vedtok å løyve midlar til å starte opp eit nytt, redusert forprosjekt for Saemien Sijte i statsbudsjettet for 2015. Kulturdepartementet har i 2015 gjeve Statsbygg i oppdrag å utarbeide forprosjekt for eit nytt, redusert bygg.

Komiteen viser til at Sametinget gjennom sine verkemiddel bidreg til vekst og utvikling, mellom anna innan primærnæringane, kulturnæringane og samisk reiseliv. I 2014 tildelte Sametinget totalt 34,2 mill. kroner til ulike næringsformål.

Komiteen viser til at Sametinget sitt internasjonale arbeid i 2014 var konsentrert om prosessen fram mot FN sin verdskonferanse for urfolk, som vart arrangert 22. og 23. september 2014 i New York. Norske myndigheiter og dei norske samane sine representantar spelte ei sentral rolle både for at konferansen vart halden og i forhandlingane om sluttdokumentet frå konferansen.

Komiteen viser til at det, etter initiativ frå Noreg, i 2012 vart sett i gang forhandlingar for å få på plass ei ny avtale med Finland om fiske i Tana-elva. Målet var å få på plass ei avtale som kunne redusere fiskepresset på laksebestandene i elva frå og med 2015. Etter det siste forhandlingsmøtet i november 2014 vart det klart at ei ny avtale tidlegast kan være på plass i 2017.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at staten som skoleeier nå må prioritere bygging av ny samisk videregående skole i Kautokeino.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at skolebygget er fra 1957, og at det er angrepet av muggsopp. Senest i mai 2015 anbefalte bedriftshelsetjenesten å stenge skolen på grunn av helsefare.

Dette flertallet er opptatt av en språkpolitikk der språk ikke bare sees som en kommunikasjonsform, men også i et makt- og identitetsperspektiv. Dette flertallet er opptatt av å styrke det språklige mangfoldet og legge bedre til rette for bruk av både nynorsk og samisk i det offentlige rom.

For dette flertallet er det derfor avgjørende at det er en dags- og ukepresse som bidrar til Norges ansvar for å ta vare på egne språk.

Dette flertallet mener det er viktig å synliggjøre og å ta vare på sørsamisk kultur. Dette flertallet viser til at stiftelsen Saemien Sijte – sørsamisk museum og kultursenter – har behov for opp-

startsbetvilgning for å realisere det nye museumsbygget.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til partienes budsjettavtale, hvor det vises til at arbeidet med prosjektering av Saemien Sijte er igangsatt, men ikke ferdigstilt. Flertallet forutsetter at regjeringen følger fremdriften nøye og informerer Stortinget om fremdrift i revidert nasjonalbudsjett for 2016.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, er opptatt av å styrke samisk som språk i kulturlivet. Det samiske nasjonalteatret, Beaivváš, har en viktig rolle i norsk scenekunst, både som nyskapende institusjons- og turnéteater, og som ivaretager og videreutvikler av samisk språk, kunst og kultur. Dette flertallet viser til at teatret har behov for økte tilskudd blant annet for prosjektering av nytt teaterbygg.

Dette flertallet mener det er viktig at det produseres norskspråklig film av høy kvalitet i flere sjangre, og likeledes at samiskspråklig film har et godt fundament. Dette flertallet mener at staten har som rolle å sikre forutsigbarhet og mulighet for utvikling av norskprodusert film. Dette flertallet er opptatt av å bevare de ulike regionale filmmiljøene i Norge, og støtter regjeringens satsing på regionale filmsentre som del av sterkere vektlegging av regionene i kulturpolitikken. Dette flertallet vil i denne sammenheng peke på Internasjonalt Samisk Filminstitut, som står i en særstilling og som gjør et viktig arbeid for å videreutvikle den samiske filmkulturen. Internasjonalt Samisk Filminstitut er i ferd med å etablere seg som en viktig aktør også i andre nordiske land, og dette flertallet ønsker å støtte opp om målene instituttet har satt seg.

Dette flertallet understreker at den statlige utdanningspolitikken spiller en viktig rolle for å ivareta språk og kultur, og følgelig er dette særlig viktig for språklige og kulturelle minoriteter. Dette flertallet mener at Sameskolen for Midt-Norge har hatt stor betydning for å bygge opp og spre kompetanse om sørsamisk, som står på UNESCOs liste over sterkt truede språk. Dette flertallet mener at kompetansemiljøet ved skolen og språksamlingene som skolen tilbyr, er av stor verdi, og kan ikke uten videre overføres andre skoler.

Komiteens medlemmer fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti ønsker fortsatt drift av skolen inntil videre og forutsetter at regjeringen inngår dialog med Sametinget om en eventuell

nedleggelse og om hvordan oppgaver knyttet til fjernundervisning og samlinger kan overtas av andre, for eksempel dersom det etableres et kompetansemiljø ved Saemien Sijte som kan ta over oppgavene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke viktigheten av involvering av de partene det angår i den videre prosessen.

Flertallet viser til sine respektive partiers opplegg for alternative statsbudsjett for 2016 og forslag til økte bevilgninger under de ulike områdene som omtalt i denne innstillingen.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til disse partiers budsjettavtale av 23. november 2015 om statsbudsjettet for 2016.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, viser til at stortingsmeldingen peker på viktige utfordringer som handler om samisk språk og kultur, og at utvikling og bevaring av samisk språk og kultur er sentrale temaer.

Flertallet mener at spørsmål knyttet til språk, kultur og utdanning står svært sentralt i politikktutforming for den samiske befolkningen. Flertallet mener at konsultasjonsordningen mellom statlige myndigheter og Sametinget er et av de viktigste rammeverk for å sikre samene sin folkerettslige rett til deltakelse i saker som vedkommer dem.

I årsmeldingen skriver Sametinget:

«Det er imidlertid viktig at konsultasjonsavtalen overholdes av begge parter, og at partene har en felles forståelse av hvordan konsultasjonsavtalen skal utføres i praksis.»

Videre i årsmeldingen skriver Sametinget at det har vært tilfeller der Sametingets politiske ledelse eller administrasjon har fått muntlige henvendelser om tiltak som allerede er iverksatt i regjeringsapparatet, og Sametinget mener dette bryter med konsultasjonsavtalen.

Sametinget bemerker også at det i jordbruksavtalen for 2014 ble fjernet 4 mill. kroner i virkemidler for Sametinget, og at Sametinget er svært lite tilfreds med dette. Sametinget peker også på at rovviltforvaltningen som regjeringen fører ikke i tilstrekkelig grad tar hensyn til næringsinteressene i de samiske områder.

Når det gjelder arbeidet med norsk-svensk reinbeitekonvensjon understreker Sametinget at det er nødvendig med god oppfølging hos de respektive regjeringer.

Vedrørende kommunereformen merker flertallet seg at Sametinget er opptatt av at samiske rettigheter i språk og andre kommunale tjenester ikke skal forringes som en følge av eventuelle kommunesammenslåinger.

Flertallet merker seg at Sametinget i sin årsmelding gir uttrykk for at det er nødvendig med en bedre felles forståelse av hvordan konsultasjonsavtalen i praksis skal håndheves. Flertallet forventer at regjeringen gjennomfører konsultasjonsordningen i tråd med intensjonen bak ordningen.

Videre merker flertallet seg at Sametinget etterlyser regjeringens arbeid med å realisere Saemien Sijte, samt at Sametinget også gir tydelig uttrykk for at Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv – er en oppgave Sametinget ikke kan løse alene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet understreker betydningen av at Sametinget har gode arbeidsvilkår med budsjetttrammer som ivaretar muligheten til å videreføre sin virksomhet, og registrerer derfor med bekymring at budsjettforslag for 2016 ikke pris- og kostnadsjusterer bevilgningene til Sametinget.

Disse medlemmer mener regjeringens forslag om nedlegging av Sameskolen i Midt-Norge vil virke negativt inn på arbeidet for å bevare samisk språk og kultur, og viser til at disse medlemmers respektive partier i sine alternative statsbud-

sjet for 2016 opprettholder nødvendige bevilgninger.

Disse medlemmer mener det er nødvendig å bringe fortgang i arbeidet med å realisere Saemien Sijte på Snåsa.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet viser til sine respektive partiers alternative statsbudsjett for 2016 hvor det er foreslått en oppstartsbevilgning.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener det er viktig at Sametingets virksomhet og oppgaver styrkes for å kunne utføre sine oppgaver. Dette medlem viser til at Sametinget ville fått 40 mill. kroner mer til disposisjon med Sosialistisk Venstrepartis alternative statsbudsjett for 2016. Det forutsettes da at det innenfor dette budsjettet ville være rom for Sametingets egne prioriteringer av samiskprodusert film i Norge og Norden.

Dette medlem viser til at den sørsamiske befolkningens kultur, språk og næringsliv er særlig sårbar, og at det er behov for en egen stortingsmelding om dette og konkrete tiltak for å styrke disse områdene.

3. Tilråding frå komiteen

Komiteen har elles ingen merknader, viser til meldinga og rår Stortinget til å gjere følgjande

vedtak:

Meld. St. 5 (2015–2016) – om Sametingets virksomhet 2014 – vert lagt ved møteboka.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 2. desember 2015

Helge André Njåstad

leiar

Bjørn Lødemel

ordførar

Árv. 96 S

(2015–2016)

Gielda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Stuorradiggái

Died. St. 5 (2015–2016)

Gielda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Stuorradikki 2014' doaimma birra

Stuorradiggái

1. Čoahkkáigeassu

1.1 Láidehus

Sámedikki dievasčoahkkin dohkkehii Sámedikki 2014' jahkediedáhusa njukčamánu 5.b. 2015. Diedáhusas Stuorradiggái leat muhtun áššit Sámedikki jahkediedáhusas válđojuvvon ovdan ja komterejuvvon.

1.2 Ráđdehusa bargu sámepolitihkalaš áššiiguin ja Sámedikki jahkediedáhusa čuovvleapmi

Stuorradiggediedáhusas čujuhuvvo dasa ahte manimus jagiid leat oaidnán ahte olbmot fárredallet eret smávva báikkiin gávpogiidda ja stuorát čoahkkebáikkiide, ja ahte leat unnit ahte unnit olbmot vuoddoealáhusain. Sámi kultuvrii lea dát dilli erenoamážit hástaleaddji, juste danne go giella ja ealáhusat leat nannosit čadnojuvvon báikkálaš servodagaide ja vuoddoealáhusaide.

Go eambbo sápmelaččat fárrejit muhtin báikkii, de dalle bohciidit hástalusat, danne go gávpotgielddat ožžot eambbo ovddasvástádusa vástidit sámi álbmoga dárbbuide. Sámediggi lea mánnggaid jagiid bargan dihto mihtu guvlui, ja ásahan ovtasbargošiehtadusaid guovllu ja stáhta aktevrraiguin, ja maid gávpotgielddaiguin nu mo Romsa ja Bådádjo.

1.2.1 Sámedikki rolla, váldi ja vállejuvvon áššesuorggit

Sámediggi ávvudii 25-jagiávvudeami Sámedikki dievasčoahkkima oktavuodas 2014' golggotmánus. Ásaheami rájes 1989:s leat rámmaeavttut olu ovdánan Sámedikki sajádaga ja doaibmavejolašvuoda ektui.

2014:s juolluduvvui Sámediggái 421,3 milj. kruvnna (oktan Sámeálbmot foanddain) fágadepartemeantaid bušeahtaid bokte. Sámediggi oaččui maid 5,7 milj. kruvnna Riikkaantikváras, 158 908 kruvnna Romssa fylkkasuohkanis ja 363 947 kruvnna Nordlándda fylkkasuohkanis. Oktiibuot hálddašii Sámediggi 427,8 milj. kruvnna 2014:s.

Stuorradiggediedáhusas čállojuvvo mo Sámediggi lea atnán 2014 juolluduvvon bušeahttaruđaid dihto surggiin.

Stuorradiggediedáhusas čujuhuvvo dasa ahte Sámedikkis lea viiddis bargu ja Sámedikki doaibma sulastahtta Stuorradikki, ráđdehusa, departemeantta ja direktoráhta bargguid. Sámedikki dievasčoahkkin várrii 2014:s oktiibuot 135,7 milj. kruvnna Sámedikki doaimmaheapmái.

Sámedikki 2013' rehketoalus lei 6,97 milj. kruvdnasaš negatiiva balánsa. Sámedikki 2014' divoduvvon bušeahtas dássádahte negatiiva balánsa.

Sámediggi lea ságastallan Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttain dálá bušeahttaortnega birra, mas bohtet juolludeami mánngga departemeantta bušeahtaid bokte. Dat lea sihke byrokrahtalaš ja hástaleaddji politihkalaččat. Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta, ovtasrádiid guoskevaš departemeantaiguin ja Sámedikkiin, galgá geahčadit ovdamuniid ja heajut beliid jus čohkke eanaš, dahje buot juolludemiid Sámediggái, ovttá bušeahttakapihttalii ja ovttá bušeahttapostii. Gielda- ja

odasmahttindepartemeanta áigu gárvet dán barggu 2015:s.

Ráddehus áigu ain šiehtadallat Ruotain ja Suomain davviriikkalaš konvenšuvnna hárrái. Ráddádallamiid bokte leat bohtán ovttaide Sámedikkiin makkár mandáhta galgá dain šiehtadallamiin.

Sámedikki riikkaidgaskasaš váldobargu 2014:s lei bargat ON' álgoálbmogiid máilmmikonferánsain, mii lei čakčamánu 22. ja 23. beivviid 2014:s New Yorkas. Loahppadokumeanttas, maid mearridedje ovttajienalaččat, duodaštedje miellahttoštáhtat iežaset doarjaga ON' 2007 álgoálbmotjulggaštussii ja sii geatnegahtte čadahit iešguđetlágan doaimmaid vai dat ollašuvvá. Go álgoálbmotjulggaštus mearriduvvui, de Norga nannii dan ahte julggaštus čuovvu gustojeaddji politihka. Álgoálbmotkonferánsa loahppadokumeantta politihkalaš geatnegasvuodát eai mana Norgga dáfus dobbelii go ON' álgoálbmotjulggaštus. Sámediggi lea dovddahan ahte loahppadokumeantta čuovvleapmi galggašii dáhpuhuvvat nátionáladásis. Giella- ja odasmahttindepartemeanta ja Olgoriikkadepartemeanta vurdet čálalaš árvvoštallama Sámedikkis das mat hástalusat sin mielas leat nátionáladásis čadahit daid ulbmiliid mat leat ON' álgoálbmotjulggaštusas, ja maidda mearrádusaide dát hástalusat leat čadnojuvvon.

1.2.2 *Sámi gielat*

Čujuhuvvo stuorradiggediedáhusas ahte sámi gielat leat dehálaš kulturguoddit ja dat fuolahit sámi árvvuid ja máhtu seailluheami boahntevas buolvvaide. Gielat leat unnit ja hearkkes dilis, erenoamážit oarjelsámegiella ja julevsámegiella. Ráddehusas lea beroštupmi fievriddit dakkár politihka mii sihkkarastá sámi gielaide boahtteáiggi Norggas.

Diedáhusas boahatá ovdan ahte sámi gielat váldojuvvot vuhtii riikkaidgaskasaš šiehtadallamiid ja nátionála riektenjuolggadusaide bokte. Mánngat almmolaš ášahusat barget aktiivvalaččat sámi giellaiguin, ja dat leat eambo oidnošis go goassege ovdal. Liikká lea sámi gielaide dilli duodalaš. Dain sámegielain mat leat dál ja mat lea leamaš anus Norggas, de lea UNESCO bidjan iežas «rukses listui» nuortalaš giela, bihtánsámegiela ja ubmisámegiela, ja gohčoda daid jávkan giellan. Julev- ja oarjelsámegielaide gis lohket duodalaččat áitojuvvon, ja davvisámegiela gis atnet áitojuvvon giellan.

Sámedikki guokte váldoulbmila giellabargguidektui lea dat ahte lasihit sámi gielaide geavaheami ja oččodit eambo olbmuid hállat sámegiela. Oktiibuot juolludii Sámediggi 75,8 milj. kruvnna iešguđetlágan gielladoaimmaide 2014:s. Dan supmis bijai Sámediggi 68,2 milj. kruvnna iešguđetlágan doaimmaide mat sáhttet movttiidahttit olbmuid eambo atnit sámegiela, ja 44,9 milj. kruvnna dat jugii guovttegie-

latvuodadoarjjan daidda gielladaide ja fylkagielladaide mat leat sámegielaide hálddašanguovllus.

Sámedikkis lea beroštupmi sihkkarastit buriid rámmaeavttuid sámi giellaguovddážiidda. 2014:s juolludii Sámediggi 13,9 milj. kruvnna doarjjan giellaguovddážiidda.

Sámedikki iežas ohcciide vuodduuvvon doarjjapoasttas *Sámi giellaprošeavttat* lei 2014:s 7,6 milj. kruvdnasaš rámma.

Sámi Giellagáldu – Davviriikkalaš sámi fága- ja resursaguovddáš lea oktasaš davviriikkalaš giellaorgána mas gielladikšun, giellaovdánahttin ja terminologijja ovdánahttin lea guovddášis. Ráddehus sihkkarasttii norgga oasi dan ruhtadeamis go lasihii Sámedikki bušeahta 2 milj. kruvnna 2015' stáhtabušeahtas. Dasa lassin de ruhtaduvvo dat guovddáš Interreg-rudaiguin.

Sámedikkis lea hui guovddáš rolla bargat sámi giellaiguin. Seammás lea norgga eiseválddiin bajit ovddasvástádus. Stáhta ovddasvástádussan lea álo dat ahte gáhttet ja ovdánahttit sámi gielaide.

Ráddehus ášahii čakčamánu 19. beivvi 2014:s lávdegotti mii galgá geahčadit lágaide, doaibmajuiid ja ortnegiid mat lea sámi gielaide várás Norggas. Mandáhta dadjá ahte lávdegoddi earret eará galgá árvvoštallat sámegielaide hálddašanguovllu dálá ortnega, vugiid mo dasa fáttmastuvvo, ja maiddá geahčadit lea go dárbu soddjileabbo njuolggadusaide. Áigeguovdilis čovdosat galget árvvoštallot gielladaid ođastusa ektui. Lávdegoddi galgá 2016' guovvamánu geiget oasseraportta struktuvrra birra ja gielladaid geatnegasvuodaid birra mat leat čadnon sámelága giellanjuolggadusaide. Loahpalaš raporta almmuhuvvo 2016' borgemánus.

Sámegielaide doaibmaplána lea čalmmustahttan sámi gielaide iešguđet servodatsurggiin, erenoamážit oahpaheamis ja oahpuin, almmolaš bálvalus- ja fuolahusaddimis ja maiddá sámi gielaide geavaheamis ja oainnusin dahkamis almmolaš oktavuodain. Doaibmaplána gustonáigi lea guhkiduvvon 2016 lohppii, ja galgá vel ráhkaduvvot loahpparaporta go áigodat nohká.

Sámediggi lea bidjan jearaldaga das man guhká ádjánit ášahit sámi bustávid almmolaš hálddahasas. Lea dárbu iešguđet IKT-standárddaide. Okta dain deháleamos bargguin mii lea dahkkojuvvon sihkkarastit oktasaš standárddaid almmolaš sektoris, lea go ráhkaduvvui lánkaásahus IT-standárddaid birra hálddahasas. Okta boadus dás lea ahte dađistaga lassánit fágavuogádagat mat dohkkehit sámi bustávid.

1.2.3 *Sámi kultuvra ja kulturmuittut*

Stuorradiggediedáhusas čujuhuvvo dasa ahte Sámediggi lea dehálaš eavttuid biddji sámi kultuvrra ovdánahttimis. Seammás lea maid nátionála, guovllu

ja báikkálaš eiseválddiin ovddasvástádus addit sámi kultuvrii buriid ovdánahttinvejolašvuodaid.

Kulturdepartemeantta juolludeamit sámi kulturulbmiliidda addojuvvojit ovddemustá stáhtabušehta kap. 320 bokte Allmenne kulturformål, poasta 53 Sametinget. 2014:s juolluduvvui bušehtapoasta bokte 77,2 milj. kruvnna. Sámediggi atná ruðaid iežas vuoruheami mielde.

Sámedikki 2014' jahkediedáhus čájeha ahte Sámediggi vuoruhá kulturulbmiliid sakka. 2014:s juolludii Sámediggi 104,1 milj. kruvnna iešguðetlágan kulturulbmiliidda. Dán ruðas Sámediggi attii 68,7 milj. kruvnna doarjjan iešguðet sámi kulturásahusaide. Go Norsk Tipping AS jugii dietnasis 2013:s, de Sámediggi oaččui 2014:s 750 000 kruvnna doaimmaide mat bisuhit ja ovdánahttet erenoamáš sámi valáštallamiid. Sámediggi attii 2,7 milj. kruvnna doarjjan doaimmaide mat movttiidahttet girjât valáštallandoaimmaid ásaht. Sámediggái lea dehálaš sihkkarastit sámi álbmogii eambbo iešguðetlágan sámi mediaid mat čalmmustahttet sámi gielaide, kultuvrra ja servodateallima. 2014:s bijai Sámediggi 3,8 milj. kruvnna dán ulbmili. Lassin dan ruhtii mii várrejuvvui kulturdoaimmaide, de várrejedje 8,7 milj. kruvnna girjerájusulbmiliidda / sámi girjebussiide.

Stuorradiggi mearridii 2014:s juolludit ruðá ásaht odđá, unnit ovdaprošeavtta Saemien Sijte ektui 2015' stáhtabušehtas kap. 2445, poastta 31 vuolde. Kulturdepartemeanta lea 2015:s addán Statsbyggii bargun ráhkadit ovdaprošeavtta.

Čujuhuvvo diedáhusas dasa ahte sámi kulturmuittut leat dehálaš gáldun sihke sámi servodahkii ja oppalaččat servodahkii go galgá oahppat sámi ovda-historjjá ja historjjá.

Sámedikkis lea hálddašanoovddasvástádus sámi kulturmuittuide, ja dat oaččui Birasgáhttendepartemeantta 2014' bušehta bokte 3,3 milj. kruvnna sámi kulturmuittuid gáhttenbargui.

Riikkaantikvára lea álggahan prošeavtta identifiseret ja registreret buot automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid. Ulbmilin lea ahte bargguin galget geargat jagi 2017. Sámediggi lea prošeaktajodiheaddji visttiid registreremis ja oaččui 2014:s dan bargui 4 milj. kruvnna. 2014:s oaččui Sámediggi 2 milj. kruvnna gáhttet ja sihkkarastit ráfáidahttojuvvon ja gáhttenveara kulturmuittuid ja kulturbirra-siid. Dasa lassin oaččui Sámediggi 250 000 kruvnna árvoháhkkanprošeaktii Soahtemuittut Davvi-Sálttus ja 820 000 kruvnna seailuhanprográmmii seailluhit arkeologalaš kulturmuittuid ja kulturbirra-siid.

Dál lea dohkkehuvvon ahte lihadeaddji 100-jagiradjá automáhtalaččat ráfáidahttit sámi kulturmuittuid sáhtta šaddat hástalussan oalle fargga. Danne leat álggahan barggu, ovtas Sámedikkiin,

geahčadit lea go dárbu lágaid rievdadit dálá hálldašeamis.

Pilohtaprošeakta Árbediehtu (árbevirolaš máhttu) álggahuvvui Sámi Allaskuvllas 2008:s ja lea guhkiduvvon 2016' lohppii. Prošeavtta ulbmilin lea háhkat, dokumenteret, systematiseret ja gaskkustit sámi árbevirolaš máhttu Norggas, erenoamážit luonduipmárdusas ja luonddudoalus. Kultur- ja odasmahttindepartemeanta ja Sámediggi ovtas ruhtadit prošeavtta.

Sámi allaskuvla lea álggahan oahpu Árbediehtu. Sámediggi lea ásan doarjjaortnega árbevirolaš máhttu ja sámi meahcásteami várás vuoddoskuvllas.

1.2.4 Ealáhusovdánahttin, biras ja areála

Stuorradiggediedáhusas čujuhuvvo dasa ahte ráddehusas lea beroštupmi fievrridit dakkár politihka mii láhčá dili árvoháhkamii ja lasiha bargosajiid buot beliin norgga ekonomijjas.

Sámediggi lea iežas gaskaoapmeortnegiid bokte mielde ahtanuhttimin ja ovdánahttimin earret eará vuoddoealáhusaid, kulturealáhusaid ja sámi mátkkealáhusaid. 2014:s juolludii Sámediggi oktiibuot 34,2 milj. kruvnna iešguðetlágan ealáhusulbmiliidda.

Sámediggi lea bivdán Telemarksforskinga guorahallat dili, ja logut čájehit ahte vuoddoealáhusaid, industriija ja teknihkalaš bálvalusaid bargiid lohku Norggas leat njiedjan 17 proseanttain jagi 2000 rájes. Mearraealáhusat, boazodoallu ja eanandoallu leat dehálaš kulturguoddit, ja dat leat stuorra oassi ealáhusain sámi guovlluin. Danne fuolastuvvá Sámediggi go bargiid lohku unnu vuoddoealáhusain. 2014:s juolludii Sámediggi 10,8 milj. kruvnna doaimmaide mat leat mielde seailluheamen ja ovdánahttimin vuoddoealáhusaid.

Sámi kulturealáhusain lea, Sámedikki oainnu mielde, vejolašvuohta šaddat okta dain deháleamos ealáhusain boahhteáiggis. Danne lea Sámediggi 2014:s erenoamážit vuoruhán gealboloktema, fierpmádathuksema ja gánnáheami kulturealáhusaid ovdánahttimis. Lea maid álggahuvvon sierra fitnodatovdánahttinprográmma kulturealáhussuorgái. 2014:s juolludii Sámediggi 14,4 milj. kruvnna iešguðet doaibmabijuide mat sáhttet movttiidahttit ásaht eambbo sámi dáidagii ja kultuvrii vuodduvuvvon bargosajiid.

2014:s juolludii Sámediggi 4,3 milj. ruvnno iešguðetlágan guovllu ovdánahttindoaimbajuide.

Sámediggái lea addojuvvon váldi buktit vuosteákkaid plánaevttohusaide main lea olu dadjamuš sámi kultuvrii dahje ealáhusovdaneapmái. Diedáhusas máinnašit mánggaid plánaid maidda Sámedikkis leat leamaš vuosteákkat.

Minerálaealáhus lea dehálaš nannensuorgi ráddehussii. Seammás celkojuvvo Sundvolden-jul-

gaštusas ahte ráđdehus áigu váldit vára sámi kultuvras ja árbevirolaš sámi ealáhusain. Diedáhusas boahatá ovdan ahte lea dárbu ságastallat sámi beroštumiiguin ja Sámedikkiin mineráladoaimmaid oktavuodas sámi guovlluin.

Giella- ja odasmahttindepartemeanta dohkkehii 2014' njukčamánu regulerenplána Nussira ja Gumppenjuni várás Fálesnuori gielladas Finnmárkus. Departemeanta lohka ruvkefitnodaga ovtasrádiid boazodoaluin gávnnahit doaimmaid mat dagahit ain vejolažžan dan guovllus doaimmahit boazodoalu. Dat ferte dahkkojuvvot ovdalgo ruvkedoaimmat álggahuvvojit. Sámediggi ja Birasdirektoráhtta leat álggahan Nussir ASA:n ráddádallamiid ohcamušas vurkkodit veaikeruvkke bázasahaid merrii.

ON' olmmošvuoigatvuodarádi čállosis Universal Periodic Review of Norway 2013:s oáččui Norga rávvaga:

«Sustain its dialogue with indigenous groups affected by the intensified state's mining activities in the North and to reach an agreement that is acceptable for both sides».

Norga lea Norgga geologalaš iskkademiid (NGI) bokte 2011' rájes čadahan viiddis geofysalaš kártema girdiiguin ja helikopteriiguin Davvi-Norggas. NGI lea ságastallan guoskevaš sámi beroštumiiguin sihkkarastit ahte kárten ii vahágahte boazodoalu man ge láhkai.

Sámediggi čállá jahkediedáhusastis ahte Sámediggi 2014:s sierra mearrádasaid bokte lea bivdán ráđdehusa johtilit álggahit ráddádallamiid dainna ulbmilin ahte mineráلالága rievdadit. Mineráلالága vejolaš rievdadeami árvvoštallet NAC 2007:13 *Dat ođđa sámariecti* čuovvoleami oktavuodas.

Stuorradiggediedáhusa ektui gonagasreabbá hálldašeami birra mearkkašahat Sámediggi ahte ledje mánggat ráddádallamat sihke politihkalaš ja hálldahuslaš dásis ja ahte ráddádallamat eai duddjon ovttaoavilvuoda buot doaimmaid ektui diedáhusas. Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta fuomášuhtá ahte ráddádallamiiguin jotke 2015:s, ja dalle šattai ovttaoavilvuoda eanaš doaimmaid hárrái diedáhusas. Muhtin dehálaš čuoggáin ankke eai olahan ovttaoavilvuoda.

Sámediggi čujuha maid jahkeraporttastis iežaset háliidan ráddádallat rievadásaid birra oassálastinlágas, eai ge sii olahan dainna dobbelii. Departemeanta ii oavvildan alldiset ráddádallangeatnegasvuotta dán áššis ráddádallanšiehtadusa vuodul.

Norgga álgaga vuodul álggahedje 2012:s šiehtadallamiid oččodit ođđa šiehtadusa Suomain Deanu bivddu ektui. Ođđa soahpamuš boadášii fápmui áramustá 2017:s.

Čujuhuvvo diedáhusas dasa ahte ráđdehus áigu sihkkarastit stuora boraspiriid ceavzilis náli boraspi-

resoahpamuša ektui ja dainna lágiin unnidit riidduid. Danne ohcalit dohkkeheami dakkár boraspirehálldašeapmái maid eanaš olbmot sáhttet doarjut. Geahča dárkilat máinnašeami diedáhusas.

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta lea čállimin ođđa diedáhusa Stuorradiggái boazodoallopolitihka birra. Diedáhus lea ealáhusguvllot. Diedáhusa áigot ovddidit Stuorradiggái 2016/2017' jahkemolsumis.

Eanandoallo- ja biebmodepartementii čájehedje 2015' borgemánu Finnmárkku boazologuid. Boazolohku lea eanaš unniduvvon mearriduvvon dássái.

Departemeantta mielas lea áibbas mearrideaddjin boazodoalu boahteáigái ahte boazolohku bissu dásseidis, bistevas dásis. Boazologu proseassa birra čuožžu dárkileappot Prop. 68 S (2014–2015) ja boazodoallošiehtadusas 2015–2016.

2014' njukčamánu geigii bargjoavku iežas norgga-ruota boazoguohtunkonvenšuvnna raportta Norgga eanandoallo- ja biebministarii ja Ruota giliidministarii. Eanandoallo- ja biebmodepartemeanttas lea dál oktavuotta ruota eiseválddiiguin das ahte dohkkehit ja fápmudit ođđa konvenšuvnna.

Ráđdehus lea reviderejuvvon 2015' stáhtabušehtas bidjan 1 milj. kruvnna doarjjaruđa ása-husaide ja organisašuvnnaide mat galget nannet ságastallama ja veahkehit sámi beroštumiid áššiin mat gusket luondduressaid ávkástallamii ja eará duohtademiide sámi árbevirolaš guovlluin. Lea Sámedikki duohen mo sii juhket ruđaid.

1.2.5 *Bálvalusat ássiide*

Stuorradiggediedáhusas čujuhuvvo dasa ahte ráđdehusas lea beroštupmi sihkkarastit dásseárvosaš bálvalusaid olles álbmogii, beroškeahhtá geográfalaš, gielalaš ja kultuvrralaš duogáži.

Sámediggi lea guovddáš ságastallanbealli stáhta, guovllu ja báikkálaš eiseválddiide geain lea ovddasvástádus bálvalusaid fállat sámi álbmogii.

Sámedikki dearvvašvuoda- ja sosiálapolitihka ulbmilin lea sihkkarastit ahte maidai sámi olbmot oážžu daid bálvalusaid mat leat heivehuvvon sin dárbbuide ja vuoigatvuodaide.

Sámediggái juolluduvvui 2014:s 5,4 milj. kruvnna Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeantta bušehta bokte. Sámediggi anii oasi ruđas gokčat hálldahuslaš goluid mat leat Sámedikki dearvvašvuoda- ja sosiálaossodagas. Sámediggi jugii maid oktiibuot 2,8 milj. kruvnna 19 dearvvašvuoda- ja sosiálaprošektii. Eanas prošeavttain lei, Sámedikki dearvvašvuoda- ja sosiálapolitihka váldomihtuid mielde, ulbmilin ovddidit máhtu sámi gielaid ja kultuvrra birra dálá dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusain. Dasa lassin juolluduvvui Várdobáiki sámi guovddázii ruhta geavaheddiidguvllot doaibmabidjui sámi boarrásiid várás. Sámi doaktáriid searvi

maid oaččui ruđa earret eará diehtjuohkkindoibmii ja dasa ahte rekrutteret sámegielat dearvvašvuoda-bargiid.

Prinsihpaid leat rievadan go rievdata stivraovd-dasteddjiid guovllu dearvvašvuodafitnodagaide ja dearvvašvuodafitnodagaide. Čujuhuvvo dieđáhusas dasa ahte prinsihpalaččat lea Sámedikki jahkásaš ráddádallan Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain ráhkadit evttohusaid Bargodokumentii dehálat arena go stivrra hápmi sihkkarastit kvalitehta sámi dearvvašvuodabálvalusain.

Dulkálávdegoddi geigii Mánáid- dásseárvo- ja searvadahttinministarii čakčamánu 24. beaivvi 2014:s NAC 2014:8 Dulkon almmolaš sektoris – riektesihkarvuoda ja dásseárvvu birra. Ráddehus áigu čuovvolit mánnga dain evttohuvvon doaibmabi-juin čielggadeamis. Okta lávdegotti lahtuin nammaduvvui Sámedikki evttohusa mielde, ja Sámediggi lea maid buktán evttohusaid čielggadeapmái gulaskuddanáigodagas.

Čujuhuvvo dieđáhusas dasa ahte bures heivehuvvon oahpahusfálaldat sámi ohppiide lea mearrideaddji sámi gielaide boahpteáiggis.

Sámedikki váldi oahpahussuorggis boahá ovdan ovddemustá oahpahuslágas § 6-4. Sámedikkis lea earret eará ovddasvástádus hábmet oahppoplánaid vuoddoskuvlla ja joatkkaoahpu sámegiela oahpahusa várás.

Ráddehus oaidná dieđáhusas ahte Sámedikki váldoáigumuššan bajásšaddan- ja oahpahuspolitihkas lea ahte sámi álbmot oažžu máhtu, gelbbolašvuoda ja gálggaid mat gáibiduvvojit go galgá aktiivvalaččat searvat sámi, nationála ja riikkaidgaskasaš servodahkii. Sámediggi oaččui 2014:s 39 milj. kruvnna doarjjan sámegillii vuoddoahpahusas ja 15,1 milj. kruvnna doarjjan mánáidgárdefálaldahkii Máhtodepartemeantta bušeahta bokte.

Djupedal-lávdegoddi geigii 2015' njukčamánu NAC 2015:2 *Gullat muhtin oktavuhtii* Kulturdepartementii. Čielggadeamis leat mánnga evttohusa doaibmabijuide duddjot buori psykososiála skuvlabirrassa ohppiide, ja eastadit ja giedahallat givssideami skuvllas. Muhtin evttohusat leat erenoamážit sámi diliid birra ja doaimmaid birra mat fátmastit Sámedikki.

NAC 2015:8 *Boahpteáiggi skuvla*, Ludvigsen-lávdegotti čielggadeapmi, lea sáddejuvvon gulaskuddamii ja áigemearmi lea golggotmánu 15. beaivvi 2015. Go gulaskuddan loahpahuvvo, de Máhtodepartemeanta áigu dárkilit guorahallat gulaskuddancealkamušaid ja árvvoštallat NAC' evttohusaid.

Máhtodepartemeanta diehtá Sámedikki hálidusa rievdadit oahpahuslága ja friddjaskuvlalága. Rievdadusat maid leat bivdán, leat stuorrát ja eatnašat leat bušeahtaid duohken. Go lea sáhka oahpahusas sámegielas ja sámegillii jna. dohkkehuvvon

friddjaskuvllain, de lea dan birra čállojuvvon erenoamážit Prop. 84 L (2014–2015), čuoggás 8.4.2.

1.2.6 *Giellaodastus ja sámi beroštumiid vuhtiiváldin*

Čujuhuvvo stuorradiggedieđáhusas dasa ahte lea dehálaš ahte sámi giellageavaheddjiide ii šatta heajut dili go gielddaid eará láhkai juhket. Sámediggi lea giellaodastusas ožžon 600 000 kruvnna vai sáhtta veahkehit gielddaid mat leat ja mat eai leat sámegiela hálddašanguovllus.

Ráddehus lea ovttasrádiid Sámedikkiin ásahan lávdegotti mii galgá geahčadit lágaid, doaibmabijuid ja ortnegiid mat lea sámi gielaide várás Norggas. Áigeguovdilis čovdosiid galget árvvoštallat giellaodastusa ektui. Ráddehus áigu dahkat mearrádusa njuolggadusaid ja sámegiela hálddašanguovllu ektui manñil go lávdegoddi lea bidjan ovdan iežas čielggadeami. Sámedikkiin galget ráddádallat.

Bargu giellalávdegottis dāhpāhuvvá oktanaga ráddehusa giellaodastusa bargguin. Danne lea departemeanta maiddái ráhkadan evttohusa gaskabodosaš čovdosiidda das mo ođđa stuorragielddat, mat ovdal gulle ja mat eai gullan sámegiela hálddašanguovlui, galget čuovvut hálddašanguovllu njuolggadusaid. Evttohus lea ovddemustá dálá lágaid mielde, ja dasto šaddá muhtin áiggi nu ahte leat iešguđetlāgan mearrādusat ovddeš giellahálddašanguovllu gielddas ja eará osiin mat dál gullet stuorragildii. Departemeanta ráddádallá dál Sámedikkiin evttohusa hárrái.

Ráddehusas lea beroštupmi lāhčit dili buriid gielddalaš proseassaide, vai sápmelaččat besset leat mielde ja ožžot duohta vejolašvuoda váikkuhit gielddaid mearrádusaide. Sámi vuoigatvuodalávdegotti čielggadeami NAC 2007:13 čuovvoleami oassin árvvoštallá departemeanta dál mo sámi beroštumiid sáhtta buoremus lági mielde vuhtiiváldit gielddain. Bargu dāhpāhuvvá ovttasrádiid Sámedikkiin ja KS:in. Dās geahčadit earret eará mo ráddádallamat galget čadahuvvot gielddalaš dāsis, ja man muddui dálá ortnegat vuhtiiváldet sápmelaččaid rievtti váikkuhit mearridanproseassaide, omd. plāna- ja huksenlāga mielmearrideami gāibādusas ja Sámedikki vuosteákkaid cealkinválddi birra lāga vuodul.

1.2.7 *Ráddádallamat*

Giella- ja odasmahttindepartemeanta juogada Sámedikki oainnu das ahte ráddádallanprosedyrat leat nannen stāhta eiseválddiid ja Sámedikki ovttasdoaibmama ja ovttasbarggu.

Ráddehus lea iežas politihkalaš vuodus «Sundvolden-julggaštusas» cealkán ahte ráddádallanortnet Sámedikkiin galgá bissut. Ráddádallamat orrot dađistaga buorrāneamen.

Eiseválddiin lea geatnegasvuohta ráddádallat Sámedikkiin go árvvoštallet ásaht lágaid dahje hálddahaslaš doaibmabijuid mat njuolggá sáhttet váikkuhit sámi beroštumiide. Eiseválddit deattuhit olu Sámedikki árvvoštallamiid áššiin mat sáhttet váikkuhit njuolggá sámiide ja sámi beroštumiide, nu ahte bohciida ráddádallangeatnegasvuohta.

Sámediggi ieš definere iežas barggu, ja sáhtta váldit ovdan áššiid stáhta eiseválddiiguin ieš. Jus eiseválddit iešguđet ákkaid dihte eai áiggo čuovvolit Sámedikki evttohusaid, de ii leat ráddádallangeatnegasvuohta.

Lea dehálaš doalahit buori dialoga Sámedikkiin maiddá áššiin main ii leat ráddádallangeatnegasvuohta. Mánngat departemeanttat leat ásahtan čeahkináiggiid Sámedikkiin.

Giella- ja ođasmahttindepartemeanttas lea buorre dialoga eará departemeanttaiguin ráddádallanprosedyráid čadaheamis.

Sámivuogiatvuodálávdegoddi lea NAČ:s 2007:13 evttohan ođđa ráddádallannjuolggadusaid. Giella- ja ođasmahttindepartemeanta lea dál ráddádallagoahtán Sámedikkiin dain osiin lávdegotti evttohusain mat gusket ráddádallannjuolggadusaide.

Sámediggi lea váldán ovdan ášši ahte sáhtta go ráddádallamiid oktavuodas leat eambbo rabasvuohta. Lea lunddolaš eambbo ságaškuššat rabasvuoda go galget čuovvolit Sámivuogiatvuodálávdegotti ođđa ráddádallannjuolggadusevttohusa.

Diedáhusa kapihttalis 2.7.2 lea bajilgovva dálá ja čadahuvvon ráddádallamiin Sámedikkiin.

2. Lávdegotti mearkkašeamit

Lávdegoddi, Bargiidbellodaga miellahtut, Jan Bøhler, Stine Renate Håheim, Stein Erik Lauvås, Helga Pedersen ja Eirin Sund, Olgešbellodaga, Frank J. Jenssen, Mudassar Kapur, Bjørn Lødemel ja Ingjerd Schou, Ovddádusbellodaga, Mazyar Keshvari ja jodiheaddji Helge André Njåstad, Kristtalaš Álbmotbellodaga, Geir Sigbjørn Toskedal, Guovddášbellodaga, Heidi Greni, Gurutbellodaga, André N. Skjelstad, ja Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Karin Andersen, čujuha dasa Sámedikki dievasčeahkin dohkkehii Sámedikki 2014' jahkediedáhusa njukčamánu 5.b. 2015. Oktiibuot hálldašii Sámediggi 427,8 milj. kruvna 2014:s.

Lávdegoddi čujuha maid dasa ahte Sámediggi ávvudii Sámedikki 25-jagiávvudeami ja Vuoddolága 200-jagiávvudeami 2014:s.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte ráddehus áigu ain šiehtadallat Ruotain ja Suomain davviriikkalaš

konvenšuvnna hárrái. Ráddádallamiid bokte leat boahhtán ovttaide Sámedikkiin makkár mandáhtta galgá dain šiehtadallamiin.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte Sámedikki jahkediedáhusas čujuhuvvo dasa ahte ráddehus áigu áimmahuššat sámi gielaide, ja ahte ráddehus ovttasrádiid Sámedikkiin lea ásahtan lávdegotti mii galgá geahčadit lágaid, doaibmabijuid ja ortnegiid sámi gielaide ektui Norggas. Lávdegoddi galgá 2016' guovvamánu geiget oasseraportta struktuvrra ja gielddaid geatnegasvuodaid birra mat leat čadnon sámelága giellanjuolggadusaide. Loahpalaš raporta ovdanbuktojuvvo borgemánus 2016.

Lávdegoddi čujuha maiddá dasa ahte Sámediggi lea juolluduvvon 600 000 kr doarjut gielddaid sámegeiela hálldašanguovllus ja dan olggobealde giellaodastusa oktavuodas, vai sámi giellageavahedjiide ii šatta heajut dilli go gielddaid juhket eará láhkai.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte Stuorradiggi 2014:s mearridii juolludit ruđa álggahit ođđa, unnit ovdaprošeavtta Saemien Sijte ektui 2015' stáhtabušehtas. Kulturdepartemeanta lea 2015:s addán Statsbygg bargun ráhkadit ovdaprošeavtta ođđa, unnit vistái.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte Sámediggi lea iežas gaskaoapmeortnegiid bokte mielde ahtanuhttimin ja ovdánahttimin earret eará vuoddoealáhusaid, kulturealáhusaid ja sámi mátkeealáhusaid. 2014:s juolludii Sámediggi oktiibuot 34,2 milj. kruvna iešguđetlágan ealáhusulbmiliidda.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte Sámedikki riikkaidgaskasaš váldobargu 2014:s lei bargat ON' álgoálbmogiid máilmmikonferánssain, mii lei čakčamánu 22. ja 23. beivviid 2014:s New Yorkas. Norgga eiseválddiid ja norgga sápmelaččaid ovddasteddjiin lei guovddáš rolla sihke konferánssa lágideamis ja konferánssa loahppadokumeantta šiehtadallamiin.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte Norgga álgaga vuodul álggahedje 2012:s šiehtadallamiid oččodit ođđa šiehtadusa Suomain Deanu bivddu ektui. Mihtun lei oččodit šiehtadusa mii unnida badjelmeare luossabivddu jogas 2015' rájes. Maŋnel maŋimuš šiehtadallančeahkkima 2014' skábmamánus, de čielggai ahte ođđa šiehtadus gárvánivččii easkka 2017:s.

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Gurutbellodaga ja Sosialisttalaš Gurutbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte stáhta skuvlaeaggádin dál ferte vuoruhit hukset ođđa sámi joatkkaskuvlla Guovdageidnui.

Nubbi eanetlohku, Bargiidbellodaga, Kristtalaš Álbmotbellodaga, Guovd-

dášbellodaga ja Sosialisttalaš Gurutbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte skuvla huksejuvvui 1957:s, ja ahte lea guhpon. 2015' miessemánus rávvii fitnodatdearvvašvuodafuolahus giddet skuvlla dearvvašvuodavára geažil.

Dán eanetlogus lea beroštupmi giellapolitiikkii mas giella ii adnojuvvo dušše gulahallanvuohkin, muhto adnojuvvo maiddá fäpmo- ja identitehtaperspektiivvas. Dán eanetlogus lea beroštupmi nannet gielalaš girjáivuoda ja láchčit dili geavahit sihke ođđadárogiala ja sámegiela almmolaš oktavuodain.

Dán eanetlohku lea danne mearrideaddjin ahte leat beaive- ja vahkkopreassa mat veahkehit Norgga ovddasvástádusa áimmahuššat riikka iežas gielaide.

Dát eanetlohku oaivvilda dehálažžan čalmmustahttit máttasámi kultuvrra ja váldit vára das. Dát eanetlohku čujuha dasa ahte Saemien Sijte-vuodđudus – máttasámi musea ja kulturguovddáš – dárbbáša álggahanruhtadeami duohtandahkat ođđa museavistti.

Lávdegotti eanetlohku, Olgešbellodaga, Ovddádusbellodaga, Kristtalaš Álbmotbellodaga ja Gurutbellodaga miellahtut, čujuha bellodagaid bušeahthašiehtadussii, mas boahťa ovdan ahte Saemien Sijte prošeaktabargu lea álggahuvvon, muhto ii gárvvistuvvon. Eanetlohku vuordá ráđdehusa čuovvut ovdáneami dárkilit ja diedihit Stuorradiggái ovdáneami birra 2016' reviderejuvvon nátionála-bušeahťas.

Nuppi eanetlogus, Bargiidbellodaga, Kristtalaš Álbmotbellodaga, Guovddášbellodaga, Gurutbellodaga ja Sosialisttalaš Gurutbellodaga miellahtuin, lea beroštupmi nannet sámegiela kulturgiellan. Sámi nátionálateáhteris, Beaivvážis, lea dehálaš rolla norgga lávdedáidagis, sihke hutkás ášahus- ja gierdomátketeáhterin ja sámegiela, dáidaga ja kultuvrra áimmahuššin ja ovdánahttin. Dát eanetlohku čujuha dasa ahte teáhter dárbbáša eanet ruhtadoarjagiid earret eará ođđa teáhtervistti plánemii.

Dát eanetlohku oaivvilda dehálažžan ahte ráhkaduvvojit dárogielat filmmat, main lea alla kvalitehta mánggain šánjeriin, ja maiddá ahte sámegiela filmmain buorre vuoddu. Dát eanetlohku oaivvilda stáhta galgá sihkkarastit einnostahttivuoda ja vejolašvuoda ráhkadit norggas ráhkaduvvon filmaid. Dán eanetlogus lea beroštupmi seailluhit iešguđet guovlluid filbmabirrasiid Norggas, ja doarju ráđdehusa vuoruhit guovlulaš filbmaguovddážiid mat leat oassin guovlluid nannosat deattuheamis kulturpolitihkas. Dát eanetlohku háliida dán okta-

vuodas čujuhit Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtii, mas lea erenoamáš sajádat, ja mii dahká dehálaš barggu ovdánahttit sámi filbmakultuvrra. Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta lea šaddamin dehálaš aktevrán maiddá eará Davviriikkain, ja dát eanetlohku háliida doarju instituhta iežas mihtto-meriid.

Dát eanetlohku deattuha ahte stáhtalaš oahpahuspolitihkas lea dehálaš rolla áimmahuššat giela ja kultuvrra, ja dát lea diedusge erenoamáš dehálaš gielalaš ja kultuvrralaš minoritehtaide. Dát eanetlohku oaivvilda Gaske-Nørjen Saemienskovlen mearkkašan olu nannet ja gilvit gelbbolašvuoda máttasámegiela birra, mii lea UNESCO- sakka áitojuvvon gielaide listtus. Dát eanetlohku oaivvilda ahte skuvlla gealbobiras ja giel-laččoganeami maid skuvla fállá, mearkkašit olu, ja daid ii sáhte eambo sirdit eará skuvllaide.

Lávdegotti Gurutbellodaga ja Sosialisttalaš Gurutbellodaga miellahtut háliidit skuvlla ain bissut ja vuordá ahte ráđdehus ságastallagoahťa Sámedikkiin vejolaš heaittiheami birra ja mo bargguid gáiddusoahpahusa ja čogganemiid ektui sáhtta sirdit earáide, ovdamearkka dihtii jus ášahuvvo gealbobiras Saemien Sijti mii sáhtta váldit badjelasas bargguid.

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Kristtalaš Álbmotbellodaga, Guovddášbellodaga, Gurutbellodaga ja Sosialisttalaš Gurutbellodaga miellahtut, háliida deattuhit man dehálaš lea váldit mielde guoskevaš beliid viidasat proseassas.

Eanetlohku čujuha iežaset bellodagaid 2016' molssaevttolaš stáhtabušeahťaide ja evttohusaide loktet juolludemiid daid surggiide mat leat dán árvalusas máinnašuvvon.

Nubbi eanetlohku, Olgešbellodaga, Ovddádusbellodaga, Kristtalaš Álbmotbellodaga ja Gurutbellodaga miellahtut, čujuha bellodagaid skábmamánu 23.b. 2015 jagi 2016 bušeahthašiehtadussii.

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Kristtalaš Álbmotbellodaga, Guovddášbellodaga, Gurutbellodaga ja Sosialisttalaš Gurutbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte stuorradiggediedáhus čujuha dehálaš hástalusaide mat gusket sámi gielaide ja kultuvrii, ja ahte sámi gielaide ja kultuvrra ovdánahttin ja seailluheapmi leat guovddáš fáttat.

Eanetlohku oaivvilda ahte áššit mat gusket gillii, kultuvrii ja oahpahussii, leat hui guovddášis politihkkahábmemis sámi álbmoga várás. Eanet-

lohku oaivvilda ahte stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki ráddádallanortnet lea okta deháleamos njuolgadusain sihkkarastit sámiide iežaset álbmotrievttálaš vuoigatvuoda searvat áššiide mat gusket sidjiide.

Jahkediedáhusastis čállá Sámediggi:

«Dattetge lea deatalaš ahte goappašagat bealit doahttalit konsultašuvdnašiehtadusa, ja ahte beliin lea oktasas áddejupmi das movt konsultašuvdnašiehtadus geavahas galgá doaibmat.»

Viidáseappot jahkediedáhusastis čállá Sámediggi ahte lea maiddái dáhpuhuvvan nu ahte Sámedikki politihkalaš jodiheddiide dahje hálldahussii lea njálmmálaččat váldojuvvon oktavuotta doaibmabijuid birra maid ráddehusapparáhta lea juo álggahan, ja Sámediggi oaivvilda dán rihkkut konsultašuvdnašiehtadusa.

Sámediggi fuomášuhtá maiddái ahte 2014' eanadoallošiehtadus sihkkko Sámedikkis 4 milj. kruvdnasaš váikkuhangaskaomiid, ja ahte Sámediggi lea hui duhtameahttun dáinna. Sámediggi čujuha maiddái dasa ahte ráddehusa boraspirehálldašeapmi ii doarvái bures váldde vuhtii ealáhusberoštumiid sámi guovlluin.

Go lea sáhka norgga-ruota boazoguohtunkonvenšuvnnas, de deattuha Sámediggi ahte goabbat riikka ráddehusat fertejit čuovvolit ášši bures.

Gieldaodastusa hárrái fuomášuhtá eanetlohku ahte Sámedikkis lea beroštupmi dasa ahte sámiid giellavuoigatvuodat ja eará gielddalaš bálvavuoigatvuodat eai galgga hedjonit gielddaid vejolaš oktiicaskimiid geažil.

Eanetlohku oaidná ahte Sámediggi jahkediedáhusastis oaidná dárbbu buoret, oktasas áddejupmái das mo konsultašuvdnašiehtadusa galgá doahttalit. Eanetlohku vuordá ahte ráddehus čadaha konsultašuvdnaortnega nu mo lei ortnega áigumuš.

Dasto mearkkaša eanetlohku ahte Sámediggi ohcala ráddehusa barggu duohtandahkat Saemien Sijte, ja Sámediggi maiddái čielgasit deattuha ahte Bååstede – sámi kulturárbbi ruovttoluotta sirdin – lea bargu man Sámediggi ii sáhte okto čuovdit.

Lávdegotti Bargiidbellodaga, Kristtalaš Álbmotbellodaga ja Guovddášbellodaga miellahtut deattuhit man dehálaš

lea ahte Sámedikkis leat buorit bargoeavttut bušeahttarámmaiguin mat áimmahuššet vejolašvuoda joatkit iežaset doaimma, ja fuolastuvvá go 2016' bušeahttaevttotus ii hadde- ja gollomudde juolludemiid Sámediggái.

Dát miellahtut oaivvildit ráddehusa evttotus heahtit Gaske-Nørjen Saemienskovle čuoheá hejot sámi giela ja kultuvrra seailuheapmái, ja čujuha dasa ahte dáid miellahtuid iežaset bello-dagat iežaset 2016' molssaevttolaš stáhtabušehtas doalahit dárbbalaš juolludemiid.

Dát miellahtut oaivvildit dárbbalažžan hoahpuhit barggu duohtandahkat Saemien Sijte Snåsas.

Lávdegotti Kristtalaš Álbmotbello-daga ja Guovddášbellodaga miellahtut čujuhit iežaset bellodagaid 2016' molssaevttolaš bušeahtaide mas leat evttotus álggahanjuolludeami.

Lávdegotti Sosialisttalaš Gurutbellodaga miellahttu oaivvilda dehálažžan ahte Sámedikki doaibma ja barggut nannejuvvojit vai sáhttet čadahit iežaset bargguid. Dát miellahttu čujuha dasa ahte Sámediggi livččii hálldašan 40 milj. kruvnna eanet Sosialisttalaš Gurutbellodaga 2016' molssaevttolaš stáhtabušehtas. Eaktuduvvo dalle ahte dán bušehtii gullá maiddái Sámedikki iežas vuoruheamit sámi ráhkadan filmmaid ektui Norggas ja Davviriikkain.

Dát miellahttu čujuha dasa ahte máttasámi álbmoga kultuvra, giella ja ealáhusat leat erenoamáš hearkkit, ja ahte lea dárbu sierra stuorradiggediedáhussii dán birra ja konkrehtalaš doaibmabijuide nannet dáid surggiid.

3. Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat muđui mearkkašeamit, čujuha diedáhussii ja rávve Stuorradikki dahkat dákár

mearrádusa:

Died. St. 5 (2015–2016) – Sámedikki 2014' doaimma birra – čuovvu beavdegirjji.

Oslo, gielda- ja hálldašanlávdegottis, juovlamánu 2.b. 2015

Helge André Njåstad
jodiheaddji

Bjørn Lødemel
sátnejodiheaddji

